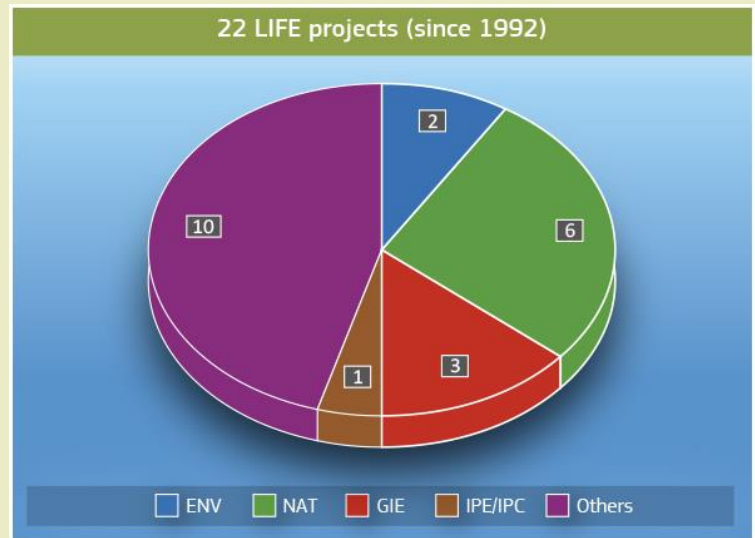

Dan id-dokument jipprovdi ħarsa generali lejn LIFE f'Malta.

Dan jesponi stejjer ta' suċċess u inizjattivi li għaddejjin bħalissa, jindika kif tista' ssib aktar informazzjoni fuq il-proġetti u jipprovdi lista fl-Anness ta' proġetti li għadhom għaddejjin u li ngħalqu riċentament.

Kull sena titnieda sejħa għall-proposti tal-proġett li tkopri l-oqsma ta' prijorità tal-programm LIFE.

Investment in LIFE projects in Malta (€ million)

	Total investment	EU contribution
ALL LIFE projects	52	29.5
Environment and Resource Efficiency (ENV)	2.7	1
Nature and Biodiversity (NAT)	9.5	5
Environmental Governance and Information (GIE)	2	1
Integrated (IPE/IPC)	17	10
Others	20.5	12.5

MADWAR LIFE

Il-programm LIFE huwa l-istrument ta' finanzjament tal-UE għall-ambjent u l-azzjoni klimatika. Ilha topera mill-1992 u kkofinanzjat aktar minn 4 500 proġett madwar l-UE u f'pajjiżi terzi, li timmobilizza aktar minn € 9 biljun u tikkontribwixxi aktar minn € 4 biljun għall-protezzjoni tal-ambjent u l-klima. Il-baġit għall-programm LIFE għall-2014-2020 huwa ffissat għal € 3.4 biljun fi prezzijiet kurrenti, b'sub-programm għall-ambjent u sottoprogramm għall-azzjoni klimatika.

Tipi ta' proġetti:

- Tradizzjonali (L-Ambjent u l-Effiċjenza tar-Riżorsi; In-Natura u l-Bijodiversità; Il-Governanza u l-Infurmazzjoni dwar l-Ambjent; Il-Mitigazzjoni tat-Tibdil fil-Klima; L-Adattament għat-Tibdil fil-Klima; Il-Governanza u l-Infurmazzjoni dwar l-Ambjent).
- Proġetti integrati
- Proġetti preparatorji
- Proġetti ta' tisħieh fil-kapaċità

Tipi oħra ta' finanzjament LIFE:

NGO operating grants
 Faċilità għall-Iffinanzjar tal-Kapital Naturali (NCFE) *
 Strument ta' Ffinanzjar Privat għall-Effiċjenza ta' Energija (PF4EE) *

*Inizjattivi kongunti mal-Bank Ewropew ta' l-Investment

Għal aktar tagħrif: <http://ec.europa.eu/life/>

L-Ambjent u l-Effiċjenza tar-Riżorsi ta' LIFE

Dan il-qasam ta' prijorità ta' LIFE għandu l-għan li jiżviluppa, jittestja u juri l-aħjar prattiki, soluzzjonijiet u approċċi integrati għall-isfidi ambjentali, kif ukoll itejjeb il-bażi ta' għarfien relatat mal-qasam.

Sal-lum, is-settur tal-Ambjent u tal-effiċjenza tar-riżorsi LIFE (li qabel kien il-komponent ta' Politika u Governanza Ambjentali ta' LIFE) ikkofinanzja żewġ proġetti f'Malta, li jirrapprezentaw investiment totali ta' €2.7 miljun, li minnhom €1.1 miljun ġew ipprovduti mill-UE.

L-ewwel proġett ta' Governanza u Politika Ambjentali ta' LIFE f'Malta tlesta fl-2015. Il-proġett DemoEV" ta' LIFE wettaq l-ewwel azzjoni ta' wirja dwar l-użu tal-vetturi elettrici f'Malta, filwaqt li tqassam kampjun ta' vetturi lil voluntiera magħżula. Il-proġett twettaq minn dak li qabel kien il-Ministeru għar-Riżorsi u l-Affarijiet Rurali. Il-baġit totali ammonta għal €1.9 miljun, li minnhom l-UE kkontribwixxiet 50 %. Deskrizzjoni aktar dettaljata tar-riżultati ta' DemoEV hija pprezentata fil-kaxxa ta' hawn taft.

It-tieni proġett, LifeMedGreenRoof, huwa mmirat biex jibni żewġ soqfa ekoloġiċi ta' dimostrazzjoni bħala studji fuq każijiet: wieħed fuq il-bini tal-Fakultà għall-Ambjent li jinstab fil-kampus tal-Università ta' Malta u l-iehor fuq bini li jinsab fil-kampus tal-Fondazione Minoprio (sieħba tal-proġett) fl-Italja. Il-proġett ġie kkoordinat mill-Università ta' Malta. Deskrizzjoni aktar dettaljata tar-riżultati tal-proġett hija pprezentata fil-kaxxa hawn taft.

Il-bini ta' żewġ soqfa ekoloġiċi ta' dimostrazzjoni sabiex jintwera l-potenzjal li jintlaħqu l-miri ambjentali u tal-enerġija (LifeMedGreenRoof) LIFE11 ENV/MT/000732

Il-proġett LifeMedGreenRoof kien jirrapprezenta inizjattiva ewlenija Maltija tal-ewwel xorta tagħha biex tintwera l-fattibbiltà kif ukoll il-benefiċċji tas-soqfa ekoloġiċi. Għal dan il-għan stabbilixxa żewġ soqfa ekoloġiċi ta' dimostrazzjoni: wieħed fl-Italja u wieħed f'Malta. L-isforzi inizjali kienu jiffukaw fuq l-identifikazzjoni ta' speċijiet ta' pjanti nattivi li huma kapaci jgħixu f'ambjent ta' saqaf ekoloġiku. Il-pjanti magħżula ġew propagati u ttestjati f'imfierex ta' simulazzjoni ta' soqfa ekoloġiċi sabiex tiġi vverifikata l-kompatibbiltà tagħhom mal-ambjent espost u mas-substrat. Eventwalment ġew identifikati l-fuq minn 15-il speċi ta' pjanti kemm fl-Italja kif ukoll f'Malta. Minhabba li l-hamrija mhix il-mezz ta' tkabbir ideali fuq soqfa ekoloġiċi, twettqu studji fuq firxa ta' komponenti li għandhom jintużaw bħala alternattivi. Biochar, materjal innovattiv, intgħazel sabiex jiffirma wħud mis-substrati, u dan parzjalment minhabba l-kapaċità tiegħu li jissekwestra l-karbonju.

Is-soqfa ekoloġiċi ġew analizzati sabiex tiġi enfasizzata l-idoneità tagħhom għar-replikazzjoni f'ambjent Mediterran. Il-monitoraġġ ikkonferma li pjanti nattivi jistgħu jtkabbru b'suċċess fuq saqaf ekoloġiku anke meta jiġu esposti għal dawl tax-xemx dirett u riħ. Il-midja tat-tkabbir tal-proġett tista' żżomm bejn 60 % u 90 % tal-precipitazzjoni annwali, jiddependi mill-fond, mill-frekwenza u mill-intensità tax-xita.

Barra minn hekk, il-preżenza ta' saqaf ekoloġiku ntwerha li twassal għal tnaqqis fl-użu ta' kundizzjonaturi tal-arja għat-tkessiħ tal-kmamar ta' taft is-saqaf minhabba l-effett ta' iżolament tas-substrat u tal-pjanti. Huma jzommu wkoll it-temperatura taċ-ċangaturi tas-soqfa u l-membrana għal kontra l-umdità stabbli speċjalment matul l-istaġun sħun tas-sajf; filwaqt li fix-xitwa l-pjanti jistgħu jgħixu mingħajr tisqija, u matul l-istaġun niexef it-tisqija m'hemm għalfejn tkun insensittiva.

Benefiċċju ieħor iddokumentat tal-installazzjoni tas-soqfa huwa l-ħolqien ta' habitats għal insetti pollinatori u hlejjaq oħra ta' benefiċċju inklużi għasafar u friefet. Barra minn hekk, is-soqfa ekoloġiċi jistgħu jgħinu biex jinħolqu ambjenti pjaċevoli għal daww bi twieqi li jħarsu fuq is-soqfa.

Ir-riżultati tal-proġett għenu biex jiġu abbozzati żewġ dokumenti importanti: l-istandard Malti għall-konstruzzjoni ta' soqfa ekoloġiċi, li jipprovidi lill-professionisti b'informazzjoni sabiex jiżguraw li s-sistemi tas-soqfa ekoloġiċi jiġu ppjanti, mibnija u miżmuma f'konformità mal-aħjar prattiki u fi hdan il-qafas legali Malti; u d-dokument ta' gwida dwar is-soqfa ekoloġiċi, li laqqa' flimkien is-sejbiet kollha tal-proġett, id-dokument tal-aħjar jipproponi modi ta' integrazzjoni tas-soqfa ekoloġiċi fi hdan politiki nazzjonali jew reġjonali u l-legiżlazzjoni. Huwa ġie distribwit lill-awtoritajiet, lill-istituzzjonijiet, u lid-dipartimenti tal-gvern, li huma interessati fil-kwalità tal-ambjent urban.

Is-soqfa ekoloġiċi żaruhom numru kbir ta' individwi u istituzzjonijiet, u dawn ippartecipaw fl-avvenimenti tal-proġett. B'dan il-mod, tqajmet kuxjenza fost il-partijiet interessati dwar il-ftieġa li s-soqfa ekoloġiċi jiġu adottati fi hdan iż-żoni urbani. L-impatt fuq terminu twil jista' jitkejjel mill-użu eventwali tat-teknoloġija fuq medda wiesgħa u l-influenza li l-proġett għandu fuq il-partijiet interessati fis-snin li ġejjin. Permezz tal-proġett deher ċar li l-awtoritajiet lokali jridu jieħdu azzjoni sabiex jintegraw it-teknoloġija fis-sistema tal-ippjanar u fl-industrija tal-konstruzzjoni.

Għal aktar tagħrif:

https://www.um.edu.mt/ben/faculty/the_lifemedgreenroof_project

Natura u Biodiversità ta' LIFE

Dan il-qasam ta' prijorità ta' LIFE għandu l-għan li jiżviluppa, jittestja u juri l-aħjar prattiki, soluzzjonijiet u approċċi biex jikkontribwixxu għall-iżvilupp u l-implimentazzjoni tal-politika u l-legizlazzjoni tan-natura u tal-bijodiversità, kif ukoll għat-titjib tal-baży ta' għarfien relatata.

Sal-lum, il-komponenti Natura ta' LIFE u Natura u Biodiversità ta' LIFE kkoffinanzjaw sitt proġetti f'Malta. Dan jirrappreżenta investiment totali ta' €8 miljuni, li 50% minnhom ingħataw mill-UE.

Sal-lum tlestew tliet proġetti. Proġett wieħed imnexxielu jregġa' lura t-tnaqqis attwali fil-popolazzjoni tal-Garnija (Puffinus yelkouan) fi Rđum tal-Madonna, li huwa kklassifikat bħala sit ta' Natura 2000 u li jilqa' fih l-akbar kolonja ta' dan l-ispeċi ta' għasfur fil-għejjer Maltin. Ir-riżultati tal-proġett huma ppreżentati fil-kaxxa ta' hawn taħt. It-tieni proġett magħluq ńoloq inventarju ta' Żoni Importanti tal-Għasafar (IBA, Important Bird Areas) Marini għal Yelkouan Shearwater, shearwater ta' Scopoli u tnissil ta' storm petrel Ewropew f'Malta, b'hekk jippermetti lill-gvern Malti, jissodisfa l-obbligi Ewropej tiegħu għall-ńolqien ta' Żoni ta' Protezzjoni Speċjali (SPAs, Special Protection Areas) Marini b'mod konformi mad-Direttivi tal-UE rilevanti, speċifikament id-Direttiva dwar l-Għasafar li teńtiegħ li l-Istati Membri jańtru SPAs għall-ispeċi elenkati fl-Anness 1. Proġett wieħed implimenta miżuri għall-istabbilizzazzjoni tal-ńamrija mmirati biex jiproteġu ńabitats elenkati fl-Anness I fis-sit Natura 2000 tal-Buskett-Girgenti. Proġett wieħed wettaq sńarrig u ġabar *data* dwar żoni marittimi, billi għen lill-awtoritajiet Maltin jistabbilixxu l-identifikazzjoni, id-distribuzzjoni u l-estensjoni ta' dawn iż-żoni (jigifieri, sikek tar-ramel, sikek, għerien mgħarrqa u nofshom mgħarrqa) fi ńdan in-netwerk Natura 2000. Proġett ieńor implimenta attivitajiet ta' ġbir ta' dejta u sńarrig marini (matul is-sjuf tal-2014 u l-2015) biex jifhem l-istatus ta' konservazzjoni tal-fkieren tal-bańar (loggerhead turtle) u għad-delfini bottlenose komuni, u biex jidentifika l-aqwa żoni fl-ilmijiet Maltin biex jiġu stabbiliti siti ta' netwerk ta' Natura 2000 għal dawn l-ispeċijiet. Dawn il-proġetti ġew implimentati minn BirdLife Malta u minn żewġ awtoritajiet nazzjonali, jigifieri l-Ministeru għall-Iżvilupp Sostenibbli, l-Ambjent u t-Tibdil fil-Klima u l-awtoritajiet tal-Ambjent u r-Riżorsi.

Hemm proġett wieħed li għadu għaddej. Fuq perjodu ta' 60 xahar, dan qed jimmira li jiġu żgurati l-Għejjer Maltin għall-Yelkouan shearwater. Il-proġett qed jiġi implimentat minn BirdLife Malta.

Miżuri għall-istabbilizzazzjoni tal-ńamrija sabiex jiġu protetti ńabitats elenkati fl-Anness I fis-sit Natura 2000 tal-Buskett-Girgenti (LIFE SAVING BUSKETT) LIFE12 NAT/MT/000182

Il-proġett LIFE SAVING BUSKETT għamel kontribut sinifikanti biex tiġi protetta l-korsija tal-ilma u x-xtut tagħha fis-sit Natura 2000 tal-Buskett-Girgenti f'Malta, li huwa kklassifikat kemm bħala SAC kif ukoll bħala SPA. Ix-xogħol ta' restawrar huwa ta' benefiċċju għal diversi ńabitats elenkati fl-Anness 1 tad-Direttiva dwar il-ńabitats, u jappoġġja l-istatus taż-żona bħala santwarju tal-għasafar ekoloġikament important u monument nazzjonali protett mill-Att tal-Wirt Kulturali.

Ix-xmara Wied il-Luq ġiet modifikata b'mod estensiv matul l-ańńar 200 sena, iżda l-ńitan tal-ġebel niexef u l-ashlar tax-xatt tax-xmara issa qed jaqgħu. Is-suċċess ewlieni tal-proġett kien ix-xogħlijiet li saru fuq il-ńitan li jservu għall-appoġġ li jiddefinixxu l-korsija tal-ilma, bi kważi 2 000 m ta' ńitan tal-ġebel tax-xatt tax-xmara li ġew irrestawrati jew mibnija mill-ġdid, u fuq il-puntelli f'forma ta' arkata tul il-korsija tal-ilma, b'49 puntell f'forma ta' arkata li nbnew mill-ġdid. Ir-ramal u l-ġebel tneńńew mill-korsija tal-ilma matul tul ta' 1 200 m. Ir-restawrar tal-ńajt konsegwentement ipeprmetta s-salvagwardja ta' kważi 3 000 m² tal-ńabitat "Matorral li jikber bńas-siġar b' *Laurus nobilis*" u 'il fuq minn 1.2 ha tal-ńabitat "Passaġġi tańt l-art *Salix alba* u *Populus alba*".

Il-proġett implimenta xogħlijiet estensivi biex jithneńńew l-ispeċijiet aljeni invażivi, b'aktar minn 24 ha taż-żona fil-mira fejn tneńńew l-ispeċijiet invażivi, bńal *Ailanthus altissima*, *Vitis spp.*, *Agave spp.* u *Ricinus communis*, li jikkompetu mal-ispeċijiet nattivi. Wara dan ix-xogħol ta' tneńńija, il-proġett zera' 3 300 nibbiet ta' speċijiet ta' siġar lokali karatteristiċi tal-ńabitats immirati.

It-tim tal-proġett wettaq attivitajiet ta' sensibilizzazzjoni, li lańqu aktar minn 13 600 viżitatur fiż-żona tal-Buskett, għamel 34 laqgħa mal-partijiet ikkonċernati lokali, u pproduċa film dwar il-proġett.

Irriżultaw benefiċċji soċjoekonomiċi ewlenin mill-proġett minńabba l-protezzjoni tal-ekosistema, is-servizzi tal-ekosistema li pprovdha (eż. arja, ilma u ńamrija nadifa; regolazzjoni/forniment tal-ilma; kontroll bijoloġiku; u sańńa ġenerali), u l-opportunitajiet imtejbja għall-attivitajiet edukattivi u rikreattivi, turizmu u esperjenzi estetici. Il-proġett aġġorna moġńdijiet għall-viżitaturi, li jgħinhom ukoll jeventaw milli jgħaddu minn fuq żoni ta' veġetazzjoni partikolarment sensitivi. Il-mixjiet bi gwida għadhom qed isiru mill-edukatur tal-proġett, li huwa impjegat full-time ta' PARKS, meġńjun mill-persunal ta' appoġġ tal-proġett responsabbli biex dawn is-servizzi edukattivi jitkomplew wara tmiem il-proġett. It-tińiń tat-turizmu jista' jġib benefiċċji ekonomiċi usa' għall-popolazzjoni lokali.

Għal aktar tagħrif:

<http://lifesavingbuskett.org/mt/>

Governanza u Informazzjoni Ambjentali ta' LIFE

Dan il-qasam ta' prijorità ta' LIFE għandu l-għan li jqajjem kuxjenza dwar kwistjonijiet ambjentali, ikun ta' appoġġ għal komunikazzjoni, l-immaniġġjar u t-tixrid ta' informazzjoni ambjentali u jippromwovi governanza ambjentali aħjar billi jitwessa l-involvement tal-partijiet interessati.

Sal-lum, dan is-settur (li qabel kien il-komponent ta' Komunikazzjoni u Informazzjoni ta' LIFE+) ikkofinanzja tliet proġetti f'Malta. Dan jirrappreżenta investiment totali ta' €2 miljuni, li €1 miljun minnhom kienu ġejjin mill-UE. Dawn il-proġetti twettqu minn żewġ NGOs (BirdLife Malta u l-Malta Business Bureau) u awtorità nazzjonali waħda, il-Ministeru għall-Iżvilupp Sostenibbli, l-Ambjent u t-Tibdil fil-Klima. It-tul tal-proġetti kienu ta' madwar 30 xahar.

It-tliet proġetti kollha huma magħluqin. L-għan ewlieni tal-proġett "STOP-TRAPPING-MALTA kien li jqajjem kuxjenza fost in-nassaba u l-pubbliku ġenerali dwar it-tmiem tal-perjodu ta' tranzizzjoni għall-attivitàjiet tal-insib u dwar il-ħsara li jikkawża l-insib lill-popolazzjoni tal-għasafar selvaġġi. Permezz ta' serje ta' kampanji ta' informazzjoni u verifiki, il-proġett l-"Investiment fl-Ilma" (Investing in Water) wera li l-partijiet interessati fil-mira jistgħu jagħtu kontribut għat-tnaqqis tal-konsum tal-ilma (u tal-enerġija) f'Malta. Il-proġett "InfoNitrati" (InfoNitrates) tejjeb l-implimentazzjoni tal-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali għan-Nitrati (national Nitrates Action Plan), billi pprovda lill-bdiewa u lill-persuni li jrabbru l-bhejjem bl-informazzjoni u t-taħriġ meħtieġa biex ikunu konformi miegħu u permezz tat-twaqqif ta' Unità ta' Azzjoni dwar in-Nitrati. Ir-riżultati tal-proġett huma deskritti fid-dettall fil-kaxxa t'hawn taħt.

Kampanja ta' informazzjoni u komunikazzjoni għall-użu u l-immaniġġjar xieraq tan-nitrati fl-agrikoltura u fit-tgħammir tal-animali (InfoNitrates) LIFE10 INF/MT/000092

L-proġett wettaq kampanji ta' informazzjoni u ammont ta' taħriġ estensiv, li jiffokaw fuq l-obbligi tal-partijiet interessati skont il-Pjan ta' Azzjoni tan-Nitrati (NAP, Nitrates Action Plan) u li jqajmu kuxjenza dwar l-effetti dannużi fuq is-saħħa tan-nitrati fl-ilma tax-xorb. Ħafna mill-bdiewa u mill-persuni li jrabbru l-bhejjem intlaħqu permezz ta' sessjonijiet ta' taħriġ fl-irziezet tagħhom jew permezz ta' 29 laqgħa pubblika fuq żewġ gzejjer Maltin. B'mod partikolari, il-bdiewa ngħataw istruzzjonijiet dwar l-użu ta' pjan ta' fertilizzant prodott mill-benefiċjarju tal-proġett, permezz ta' attivitàjiet ta' taħriġ fuq bażi individwali fl-irziezet. Din l-għodda, ibbażata fuq l-analiżi tal-fertilità tal-ħamrija fl-għelieqi, tagħti istruzzjonijiet dwar il-fertilizzanti għal dawk l-għelieqi speċifiċi għall-uċuħ partikolari. Il-pjan dwar il-fertilizzant naqqas il-Bilanċ Gross tan-Nitroġenu fl-irziezet fejn ġie implimentat; dan ippermetta lill-bdiewa jilhqin l-obbligi tagħhom taħt in-NAP u jzidu wkoll l-effiċjenza tal-prattiki ta' fertilizzazzjoni tagħhom. Permezz tat-tnaqqis fuq skala nazzjonali fil-livelli tal-Bilanċ Gross tan-Nitroġenu globali fl-irziezet, il-proġett għen għall-prevenzjoni tad-degradazzjoni tal-kwalità tal-ilma fl-akwiferi taħt l-art, bil-benefiċċji tas-saħħa għall-popolazzjoni Maltija. Dawk il-persuni li jrabbru l-bhejjem saru konxji tal-obbligi tagħhom relatati mal-ħażna xierqa u t-trasport tad-demel, u tgħallmu kif isibu soluzzjonijiet tekniċi magħmula apposta skont in-numru u t-tip tal-bhejjem (baqar tal-ħalib, baqar, nagħaġ jew mogħoż). Il-proġett wassal b'kolloxx, taħriġ għal 2,032 operatur, madwar 73% minn dawk disponibbli. Fil-każ ta' dawk il-persuni mhux imħarrġa, irrifjutaw l-intervent tal-proġett minħabba l-involvement tagħhom ma' attivitàjiet simili, pereżempju, ma' dawk immexxija mid-Direttorat tal-Agricoltura u s-Servizz Veterinarju tal-Ministeru għall-Iżvilupp Sostenibbli, l-Ambjent u t-Tibdil fil-Klima. Kampanji ta' informazzjoni dwar l-obbligi tal-partijiet interessati skont id-Direttiva dwar in-Nitrati u t-tqajjim tal-kuxjenza dwar l-effetti dannużi fuq is-saħħa minħabba l-applikazzjoni eċċessiva tan-nitroġenu twettqu bl-appoġġ tal-assoċjazzjonijiet tal-bdiewa u ta' dawk il-persuni li jrabbru u tal-kunsilli lokali. Total ta' 910 bdiewa pparteċipaw f'laqgħat fir-raħal u madwar 300 ruħ żaru l-istand tal-InfoNitrati matul il-fiera nazzjonali ta' jumejn fl-MCAST Agribusiness (l-istituzzjoni ta' edukazzjoni prinċipali dwar l-agrikoltura f'Malta). Aktar minn 1,600 fuljejt ta' tagħrif ġew provduti bl-għajjnuna tal-kunsilli lokali u 20,000 kopja ta' DVD awdjo-viżiv ta' 20 minuta tqassmu lill-bdiewa u lil dawk li jrabbru l-bhejjem, li kienu jinkludu messagġi ewlenin dwar it-tniġġis min-nitrati u kif seta' jiġi evitat. L-informazzjoni kienet disponibbli wkoll direttament mill-uffiċċju tal-proġett u permezz ta' servizz tat-telefon mingħajr ħlas stabbilit mill-proġett. Ħaddiema imħarrġa fi ħdan il-qafas tal-proġett irrispondew 622 telefonata għal din il-linja, prinċipalment li jitrattaw kwistjonijiet tekniċi bħal rekwiżiti għal ħażna tad-demel u tal-fertilizzant speċifikati min-NAP. Il-proġett iffaċilita l-konformità mar-regolamenti dwar in-nitrati. Il-benefiċċji ambjentali tiegħu rriżultaw mit-tixrid ta' informazzjoni lill-partijiet interessati rurali ewlenin, imma wkoll billi ħoloq djalogi u pprovda suġġerimenti u oppinjoni lill-awtoritajiet rigward id-dispożizzjonijiet li ħtieġu jiġu indirizzati sabiex tiġi żgurata konformità aħjar mad-Direttiva dwar in-Nitrati. Finalment, il-proġett ipprovda wkoll għarfien dwar il-fatturi ewlenin għall-monitoraġġ tad-dispożizzjonijiet relatati mad-Direttiva dwar in-Nitrati.

Għal aktar tagħrif:

<http://agriculture.gov.mt/en/agric/Pages/Info%20Nitrates/dproject.aspx>

Proġetti Integrati ta' LIFE għall-Ambjent u l-Klima

Dan il-qasam ta' prijorità ta' LIFE għandu l-għan li jimplementa pjanijiet ambjentali jew klimatiċi meħtieġa minn leġiżlazzjoni speċifika tal-UE dwar l-ambjent jew dwar il-klima fuq skala territorjali kbira (reġjonali, multireġjonali, nazzjonali, transnazzjonali, primarjament fl-oqsma tan-natura, tal-ilma, tal-iskart, tal-arja u tat-taffija tat-tibdil fil-klima u l-adattament għaliha. Proġetti Integrati jiżguraw l-involviment ta' partijiet interessati u jipromwovu l-koordinazzjoni ma' u l-mobilizzazzjoni ta' tal-anqas sors ta' finanzjament tal-UE, nazzjonali jew privat rilevanti ieħor.

S'issa, gie kofinanzjat Proġett Integrat (PI) ta' LIFE wieħed f'Malta. Dan jirrappreżenta baġit totali ta' EUR 17-il miljun, li minnhom l-UE se tikkontribwixxi EUR 10 miljuni. L-għan ewlieni tal-proġett RBMP Malta huwa li jappoġġja l-implimentazzjoni tal-Pjan ta' Ġestjoni Idrografiku ta' Malta permezz tal-istabbiliment ta' qafas integrat għall-ġestjoni ottimizata tar-riżorsi kollha tal-ilma fil-gżejjer Maltin. Il-proġett huwa kkoordinat mill-Aġenzija Maltija għall-Energija u l-Ilma.

L-ottimizzazzjoni tal-implimentazzjoni tat-tieni RBMP fid-Distrett Idrografiku ta' Malta (RBMP Malta) LIFE16 IPE/MT/000008

Sabiex jikseb l-oġġettivi tiegħu, il-proġett se jfittex li jindirizza l-isfidi orizzontali ewlenin identifikati matul analiżi ta' lakuna li twettqet bħala parti mill-proċess ta' żvilupp gat-tieni Pjan ta' Ġestjoni Idrografiku ta' Malta. L-isfidi se jiġu indirizzati permezz tal-implimentazzjoni ta' azzjonijiet tal-aħjar prattiki, dimostrazzjoni, studju pilota, u bini ta' kapaċità.

L-isfidi orizzontali ewlenin huma biex:

- Tizdied is-sensibilizzazzjoni tal-htieġa għall-konservazzjoni u l-protezzjoni tar-riżorsi tal-ilma u l-ekosistemi terrestri, akkwatiċi u marittimi dipendenti;
- Tiġi ffaċilitata l-applikazzjoni tal-miżuri, permezz ta' azzjonijiet ta' dimostrazzjoni u każijiet tal-aħjar prattiki barra minn inċentivi fiskali, sabiex tinbena l-kunfidenza tal-partijiet interessati u l-utenti tal-ilma fis-soluzzjonijiet proposti;
- Jittejjeb l-approċċ istituzzjonali sabiex titkejjel l-implimentazzjoni, u jinkiseb livell għoli ta' djalogu istituzzjonali u tal-partijiet interessati; u
- Titnaqqas l-inċertezza fil-valutazzjonijiet tal-istatus tal-korpi tal-ilma permezz ta' titjib fl-għarfien tal-proċessi relatati mal-ilma, l-ekosistemi u s-servizzi tal-ekosistemi, kif ukoll dwar l-interazzjonijiet ma' attivitá antropogenika, bil-għan li jiġu infurmati sistemi tal-ġestjoni xierqa bbażati fuq l-ekosistema u tizdied il-fiduċja tal-partijiet interessati fil-valutazzjonijiet tal-istatus.

Il-proġett jistenna li jikseb l-oġġettivi li ġejjin:

- Titnaqqas id-domanda għall-ilma domestiku b'madwar 5 %, u b'hekk jiġi ġġenerat iffrankar annwali ta' madwar 850 000m³ fil-provvista tal-ilma municipali;
- Żieda netta fir-risanament medju annwali ta' madwar 1.2 miljun m³, minn sorsi tal-ilma alternattivi bħall-ilma tax-xeba' u effluwenti ttrattati mnaddfa ħafna;
- Żieda fil-kapaċità tal-impjanti tat-trattament tal-ilma mormi sabiex jiġi prodott ilma mnaddaf ħafna u zieda fl-użu ta' dan l-ilma mormi trattat (minflok sukkursu);
- Tnaqqis fir-riskju ta' għargħar u titjib fl-istatus tas-sukkursu;
- Żieda fis-sensibilizzazzjoni dwar l-isfidi li jiffaċċja s-settur tal-ilma; u
- Ġestjoni ottimizata tal-ekosistemi kostali.

Għal aktar tagħrif:

<https://www.facebook.com/RBMLIFEMT/>

Kif tista' ssir taf aktar dwar LIFE u l-proġetti ta' LIFE

Billi żżur il-websajt ta' LIFE

Il-websajt ta' LIFE tipprovdi ħafna informazzjoni dwar il-programm LIFE:
<http://ec.europa.eu/life/>

Billi tfittex dwar il-proġetti ta' LIFE

For

Għal aktar informazzjoni dwar il-proġetti LIFE f'Malta jew dwar il-proġetti LIFE b'mod ġenerali, jekk jogħġbok ara d-database elettronika ta' LIFE fuq :
<http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>

Id-database li hija faċli biex tuzaha, hija s-sors awtorittiv tal-informazzjoni fuq kull proġett LIFE, kemm jekk lest kif ukoll jekk għadu għaddej. Id-database tipprovdi wkoll informazzjoni dwar il-benefiċjarji, id-dettalji ta' kuntatt tagħhom, u l-websajts tal-proġetti.

Billi thares lejn il-midja soċjali

Il-Punt ta' Kuntatt Nazzjonali għal Malta

Ministeru għall-Iżvilupp Sostenibbli, l-Ambjent u t-Tibdil fil-Klima

Isem: Ms. Josette ZERAFÀ
 Indirizz: 6, Triq Hal Qormi
 MT - Santa Venera
 MALTA
 Tel: +356 2292 6235
 E-mail: josette.b.zerafa@gov.mt /
life.mesdc@gov.mt
 Websajt: Ministry of the Environment

It-Tim tal-Monitoraġġ għal Malta

NEEMO EEIG – TIMESIS
 Indirizz: Via Niccolini 7
 I-56017 San Giuliano Terme
 Tel: +39 050 818800
 Fax: +39 050 818801
 E-mail: timesis@neemo.eu

Proġetti li ngħalqu dan l-aħħar u oħrajn li għadhom miftuħin fir-rigward ta' LIFE Ambjent u Effiċjenza tar-Riżorsi				
It-titlu tal-proġett	Numru tal-Proġett	Sit elettroniku	Ikkikkja fuq l-ikona biex taqra s-sommarju tal-proġett	Tul tal-Proġett
Turija tal-vijabilità tal-vetturi elettrici għall-mitigazzjoni tat-tibdil fil-klima (DemoEV)	LIFE10 ENV/MT/000088	http://www.mrra.gov.mt/page.aspx?id=187		09/2011-> 12/2014
Bini ta' żewġ soqfa ekoloġici ta' dimostrazzjoni sabiex jintwera l-potenzjal li jintlaħqu l-miri ambjentali u tal-enerġija (LifeMedGreenRoof)	LIFE12 ENV/MT/000732	https://www.um.edu.mt/ben/faculty/the_lifemedgreenroof_project		07/2013-> 07/2017

Proġetti li ngħalqu dan l-aħħar u oħrajn li għadhom miftuħin fir-rigward ta' LIFE Natura u Bijodiversità				
It-titlu tal-proġett	Numru tal-Proġett	Sit elettroniku	Ikkikkja fuq l-ikona biex taqra s-sommarju tal-proġett	Tul tal-Proġett
Il-ħolqien ta' inventarju ta' IBAs Marini għal Puffinus Yelkouan, Calonectris diomedea u Hydrobates pelagicus f'Malta (MALTA SEABIRD PROJECT)	LIFE10 NAT/MT/000090	http://www.birdlifemalta.org		09/2011 -> 06/2016
Stejtus ta' Konservazzjoni u Siti ta' Interess Komunitarju potenzjali għal Tursiops truncatus u Caretta caretta f'Malta (Project MIGRATE)	LIFE11 NAT/MT/000070	http://lifeprojectmigrate.com/		10/2012 -> 04/2016
Miżuri għall-istabbilizzazzjoni tal-ħamrija sabiex jiġu protetti ħabitats elenkati fl-Anness I fis-sit Natura 2000 tal-Buskett-Girgenti (LIFE SAVING BUSKETT)	LIFE12 NAT/MT/000182	http://msdec.gov.mt/en/Pages/Life%20Saving%20Buskett/Home.aspx		07/2013 -> 05/2018
Riċerka dwar il-ħabitats ta' Qiegħ il-Baħar ta' LIFE+ għall-klassefikazzjoni ta' siti marittimi Natura 2000 (LIFE BaħAR for N2K)	LIFE12 NAT/MT/000845	http://lifebahar.org.mt/		10/2013 -> 06/2017
LIFE Arcipelagu Garnija – Niżguraw il-gżejjer Maltin għall-Yelkouan Shearwater Puffinus yelkouan (LIFE Arcipelagu Garnija)	LIFE14 NAT/MT/000991	http://birdlifemalta.org/arcipelagu_garnija/		09/2015 -> 08/2020

Proġetti li nġhalqu dan l-aħħar u oħrajn li għadhom miftuħin fir-rigward ta' LIFE Governanza Ambjentali u Informazzjoni				
It-titlu tal-proġett	Numru tal-Proġett	Sit elettroniku	Ikkikkja fuq l-ikona biex taqra s-sommarju tal-proġett	Tul tal-Proġett
Kisba ta' Tnaqqis fil-Konsum tal-Ilma minn Negozji f'Malta (Investing in Water)	LIFE10 INF/MT/000091	http://www.investinginwater.org		10/2011 -> 03/2014
Kampanja ta' informazzjoni u komunikazzjoni għall-użu xieraq u ġestjoni ta' nitrati fl-agrikoltura u t-trobbija tal-annimali (InfoNitrates)	LIFE10 INF/MT/000092	http://www.agric.gov.mt/d_project?1=1		09/2011 -> 12/2013

Proġetti Integrati ta' LIFE li għadhom għaddejjin				
It-titlu tal-proġett	Numru tal-Proġett	Sit elettroniku	Ikkikkja fuq l-ikona biex taqra s-sommarju tal-proġett	Tul tal-Proġett
L-ottimizzazzjoni tal-implimentazzjoni tat-tieni RBMP fid-Distrett tal-Baċir tax-Xmara Maltija (RBMP Malta)	LIFE16 IPE/MT/000008	https://www.facebook.com/RBMP LIFE EMT/		01/2018 -> 12/2025